

LES INSTITUCIONS CATALANES DURANT LA GUERRA DE SUCCESSIÓ: LES CORTS DE 1705-1706

per Mònica González i Fernández

La tria del tema de les Corts de 1705-1706 es va fer a partir d'una doble constatació: d'una banda, la manca d'estudis sobre l'assemblea catalana, dins del desert historiogràfic que existeix en l'àmbit de les institucions catalanes. A més, aquest desert historiogràfic s'accentuava en el cas dels historiadors estrictes, és a dir, no historiadors del dret. En aquest sentit, hom havia de triar unes Corts, però havia de tenir en compte el context en el que s'inscrivien. Si bé és veritat que qualsevol convocatòria podia haver estat vàlida, per a l'estudi de les diferents Corts celebrades durant el segle XVI falta una feina a realitzar sobre l'època -no sabem gairebé res sobre la Catalunya de Carles I i Felip II, almenys fins que surtin a la llum alguns treballs que en l'actualitat s'estan realitzant-, mentre que els primers anys del segle XVIII, malgrat que requereixen encara de moltes aportacions, han gaudit de l'atenció d'alguns historiadors (N. SALES, J.M. TORRAS i sobretot J. ALBAREDA). Aquesta tesina completa i continua, en certa manera, aquests treballs, i és la necessitat d'aportar quelcom al coneixement d'aquest període l'altra raó que es va considerar a l'hora de triar el tema.

L'estudi de les Corts de 1705-1706 s'ha realitzat bàsicament amb la base documental del fons de Processos de Corts de la secció Generalitat, que es troba custodiat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Els Processos de Corts són, diguem-ne, les actes produïdes per cada estament, i recullen les propostes i acords de cada braç, les ambaixades i comunicacions entre els estaments o entre Estaments i Monarca. Hi trobem també la Proposició Reial, les habilitacions als braços, les discussions per a l'oferta del donatiu al rei, la presentació de greuges -generals o particulars- i sobretot, el resultat legislatiu, és a

dir, les constitucions i els capítols de cort aprovats, sense oblidar tampoc tota la normativa referent a la Diputació del General recollida als capítols del redreç.

Aquesta documentació permet veure, no només els acords finals, sinó també algunes propostes que no arribaven a plasmar-se en constitució o capítol de cort. En aquest sentit, calia seguir una línia de treball el més coherent possible i es va descartar el treball descriptiu de tots els temes tractats pels estaments. D'aquesta manera hi ha deliberacions i acords que apareixen als Processos de Corts que no s'inclouen en aquesta memòria, com poden ser la discussió sobre la conveniència de crear un Protomèdic al Principat, la creació d'un ofici de Cronista, que recauria en la presona, coneguda a l'època, de Pau Ignasi de Dalmases i Ros, o deliberacions sobre moltes súpliques presentades als braços, per exemple, demanant oficis de la Generalitat.

També es va descartar la idea, encara que podia ésser atractiva en un principi, d'incloure un apartat per als greuges particulars presentats a les Corts. Hi havia una doble opció: o bé realitzar un treball descriptiu i quantificatiu dels greuges o bé fer una anàlisi dels greuges estudiant tot el procés que se seguiria des de la presentació de la demanda i l'acceptació d'aquesta pels anomenats Jutges d'Agravis, fins a la sentència final, per a la qual cosa s'havien de tenir coneixements jurídics previs. Així, es va voler evitar fer una descripció dels greuges presentats, que hauria estat una repetició del que han fet altres historiadors dedicats al tema (E. BELENGUER) i tampoc no es va optar per entrar en el món dels processos de greuges quan no es tenien les bases en matèria de dret processal que es requerien per a fer-ho.

Es va poder comprovar des d'un principi que hi havia dos tipus d'estudi de les Corts que es podien realitzar:

-un, que tractaria de dibuixar l'evolució a través del temps de l'assemblea, estudiant el seu funcionament i les seves atribucions, centrant les Corts estudiades en un determinat moment d'aquesta trajectòria institucional, i que seria la línia seguida principalment pels

historiadors del dret;

- la segona possibilitat tractaria d'estudiar unes Corts com a un element més del que seria un estudi sobre una època determinada. Hauria d'ésser des d'aquest punt de vista que els historiadors haurien d'estudiar les Corts, i és dins d'aquesta línia d'investigació –proposada per E. BELENGUER– on s'inscriuria el present treball. D'acord amb aquest posicionament, s'ha plantejat l'estudi de les Corts de 1705-1706 dins del seu context, el de la Guerra de Successió. I és per això que aquest treball parteix de les circumstàncies que menaren al conflicte successori a Catalunya. Aquesta és l'explicació del per què s'ha inclòs en l'estudi un punt, bastant ampli, proporcionalment, de la introducció, concretament el titulat "Catalunya abans de les Corts de 1705-1706". I és que sense conèixer els precedents és impossible arribar a entendre el que es va discutir i aprovar a la reunió de Corts convocada per l'Arxiduc Carles. Des d'aquesta perspectiva, s'han tingut en compte alguns treballs sobre el període anterior a les Corts, però sobretot s'ha partit d'allò que ha estudiat J. ALBAREDA a la seva tesi *Els inicis de la Guerra de Successió a Catalunya 1700-1705*. Aquest autor parteix dels problemes i l'ambient existents a finals del XVII; després de l'arribada de Felip V a Catalunya i de la celebració de les Corts de 1701-1702 ja es constataria un nucli d'austriacistes que aniria prenent força a mesura que les accions dels virreis borbònics es van anar generalitzant. Després del fracàs del desembarcament de Darmstadt no seria fins a la signatura del Pacte de Gènova que els catalans van perdre la por a una adhesió oberta als aliats. Factors com la francofòbia o el recel envers l'absolutisme centralista dels francesos també van ser decisius. Tampoc no es pot oblidar la convocatòria de les Corts de 1701-1702, estudiada per J. BARTOLI, que va ser el precedent més immediat de les celebrades per l'Arxiduc Carles. Així, les darreres són un reflexe fidel de les primeres, aprofundint, en alguns casos, en aspectes que quatre anys abans no havien quedat molt clars o que no havien estat tan favorables als catalans com en principi es pensava.

Després de parlar dels precedents al conflicte successori, íntimament lligats a les posicions dels estaments i de la Monarquia reunits a l'assemblea, s'analitzarien les deliberacions i les propostes aprovades durant la convocatòria. S'ha comprovat com els fracassos que es van produir durant el regnat de Felip V, des del punt de vista d'alguns dels sectors socials del país, van ser el principal factor per al decantament posterior per Carles d'Àustria i els aliats. L'esperança que podien haver tingut els catalans després de les Corts de Felip V aviat es va veure "truncada", no només per la guerra, sinó també, i sobretot, per l'actitud de la monarquia i dels seus oficials envers Catalunya.

Per exemple, en el terreny econòmic els catalans intentarien aprofundir en alguns aspectes del programa econòmic que s'havia traçat el 1701-1702, amb la intenció d'aconseguir imitar, amb el temps, les potències aliades, Holanda i Anglaterra, les capdavanteres, econòmicament parlant, a l'època, i amb les que ara s'havien aliat. Les Corts tindrien un vessant que s'explicaria en funció de la realitat econòmica del país. En aquest sentit, les classes mitjanes -burguesia comercial, bàsicament, en certa manera la dominant a l'assemblea- serien les que haurien donat suport a l'Arxiduc i les que intentarien, el 1705-1706, realitzar les seves ambicions.

És per això que es comença l'estudi de les Corts intentant fer una anàlisi d'aquells sectors socials que van participar a l'assemblea per veure els interessos que tenien en aquella reunió. El capítol en què es parla de la societat representada a les Corts de 1705-1706 està lligat amb una part de l'Apèndix Documental, en què s'han elaborat els llistats dels participants a les Corts de 1701-1702 i els de 1705-1706, distingint els que participen a una o a una altra reunió, o a ambdues, i remarcant, quan s'ha pogut fer, la filiació, austriacista o filipista, dels membres de cada estament. Malgrat que és impossible esbrinar les filiacions de tots els participants s'han pogut identificar alguns d'ells, comprovant que la composició dels estaments eclesiàstic i militar semblaria més aviat austriacista, mentre que a l'hora de parlar dels municipis participants a les Corts la identificació es feia més difícil.

Els temes econòmics van ocupar un lloc privilegiat entre els que es van discutir a les Corts, com a reflexe de l'ambient de represa que es vivia a la Catalunya de l'època. Es va actuar d'acord amb els interessos de les classes dirigents, principalment dels comerciants. Els projectes de renovació industrial, sobretot tèxtil, dels darrers anys del XVII, van influir poc a les decisions finals, mentre que els interessos comercials van ser els que dominaren. Hi havia la finalitat d'augmentar l'activitat mercantil mitjançant mesures com afavorir l'exportació dels productes vinícoles, la tramesa de quatre vaixells a les Índies, la creació d'un Port Franc a Barcelona o el permís per crear una Junta per estudiar la possibilitat de crear una Companyia Nàutica Universal a Catalunya. Els interessos que predominaven eren, doncs, els de la burgesia mercantil, sobretot barcelonina. L'interès dels proteccionistes manufacturers quedava anorreat davant la política de lliure comerç que es va plantejar per beneficiar el trànsit comercial als circuits principals: l'atlàntic i el colonial.

Comparant les mesures econòmiques aprovades a la legislatura amb les que havien estat aprovades el 1701-1702, s'ha comprovat que hi havia grans paral·lelismes, però també diferències tan notables com la de què Barcelona aconseguís el 1705-1706 el propòsit d'eliminar el Dret de Lleuda a la ciutat; també, gràcies a les protestes de Mataró i d'altres poblacions costaneres s'aconseguia, al capítol de cort que acordava la creació d'un Port Franc de Barcelona cap a altres poblacions de Catalunya només haguessin de satisfer els drets propis dels indrets a on es destinaven, suavitzant, així, l'impacte negatiu que podia haver tingut la instauració de la institució a la capital del Principat.

Al costat de la línia econòmica, els catalans intentaren normalitzar les relacions entre la Monarquia i el Principat. Les constitucions aprovades demostraven un interès per un major control de l'actuació de les autoritats reials que passava per aconseguir que aquestes respectessin la legalitat paccionada, amb la creació del Tribunal de Contrafaccions; es millorava el funcionament de la justícia; es regulaven la situació i les actuacions del Sant Ofici a Catalunya. A

més, cal tenir en compte que aquella esperança que podien haver tingut els catalans després de la legislatura de 1701-1702 era relativa, ja que no es van solucionar dues demandes, que van ésser dues peces essencials en la legislatura de 1705-1706. D'una part, la d'acabar amb els allotjaments militars, que havien comportat greus problemes a les darreries del segle XVII, amb la revolta dels Barretines; d'una altra part, la d'eliminar el control monàrquic a les insaculacions de les principals institucions del país, la Diputació del General i el Consell de Cent barceloní. Aquestes aspiracions van ser satisfetes a les Corts de l'Arxiduc.

Però els èxits cal relativitzar-los, i si abans dèiem que aquestes Corts no es poden descontextualitzar, hem de tenir en compte que el funcionament modèlic de la institució, reflectint, després de més d'un segle sense cap legislatura conclosa, la problemàtica secular de les relacions entre Monarquia i País, s'inscriu dins de les coordenades de la guerra i de les necessitats econòmiques i de contingents humans de la Monarquia, ja fos la de Felip V o bé la de l'Arxiduc. I per aixó a les conclusions del treball s'intenten matissar els "èxits" dels estaments.

A més de tot el que hem explicat, i que seria el nucli de l'estudi, també s'han analitzat el donatiu i els serveis voluntaris per fer front a la guerra que es van concedir al monarca; també, els capítols del redreç, que afectaven a la Diputació del General, que tractaven de delimitar les competències de la institució, de reorganitzar les seves finances i de regularitzar el seu funcionament intern; al mateix temps, s'analitza el paper dels municipis a les Corts estudiades; per últim, s'ha dedicat un capítol a les mesures que afectaven l'estament eclesiàstic, també motivades per la voluntat dels catalans de retallar les intromissions monàrquiques en la vida catalana, concretament, es volia mantenir i ampliar la posició del clergat, que gaudia d'un for especial que el feia independent, en certa manera, de les aspiracions "regalistes" de la Monarquia.